

พระพุทธศาสนาที่อิหร่าน ว่าด้วยอิหร่านศึกษากับมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาไทย :

กรณีศึกษามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Buddhism in Iran, Iranian Studies and Thai Buddhist University:

A Case Study of Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ดร.ลำพอง กลมกุล Dr.Lampong Klomkul

ผู้อำนวยการส่วนวิจัย สารสนเทศและบริการวิชาการ

Director for Research, Information and Academic Services Division

ศูนย์อาเซียนศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Asean Studies Center, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Email : Research.mcu@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้เป็นการสะท้อนคิดสืบเนื่องจากที่ผู้เขียนเดินทางไปยังประเทศอิหร่าน เพื่อเข้าร่วมงานประชุมวิชาการนานาชาติ “Imam Ali Ibn Musa Al-Reza (Peace be upon him) and the Scientific Civilizational Movement of Islamic World” at Al-Mustafa International University, Mashhad, Iran ในระหว่าง 22-25 กุมภาพันธ์ 2562 พร้อมนำเสนอผลงานวิชาการเรื่อง “Shia Muslim from Iran and the Historical Development of Muslim in Thailand” เมื่อได้มีโอกาสเดินทางไปที่นั่น จึงได้ทำการศึกษาความเชื่อมสัมพันธ์ระหว่างมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาไทยกับประเทศอิหร่าน ผ่านข้อมูลที่เคยปฏิบัติและดำเนินการร่วมกัน ทั้งในส่วนของศาสนาสัมพันธ์ วิชาการและอื่นๆ เพื่อเป็นการถอดบทเรียนองค์ความรู้เกี่ยวกับไทยและอิหร่านผ่านการสัมพันธ์ทางศาสนาและการจัดการศึกษา ทั้งผู้เขียนและมหาวิทยาลัยก็เคยจัดงานสัมมนาวิชาการนานาชาติ “The Role of Hermeneutics in Philosophy and Religious Studies” ในระหว่าง 3-4 สิงหาคม พ.ศ.2561 และเคยเชิญนักวิชาการอิหร่านมาร่วมด้วย จึงทำให้มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างมหาวิทยาลัยผ่านประเด็นทางศาสนา และนำมาสะท้อนคิดแบ่งเป็นประสบการณ์ของการเดินทางเพื่อเป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับศาสนสัมพันธ์ อิหร่านศึกษา การสัมมนาทางวิชาการนานาชาติ และการปรับตัวทางวัฒนธรรมในมิติของความแตกต่างหลากหลายดังที่ผู้เขียนได้ประสบมาและนำมาเล่าเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

คำสำคัญ: อิหร่านศึกษา, มหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาไทย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Abstract

This academic article is a reflection of the idea that the author traveling to Iran in order to participate in the international conference on "Imam Ali Ibn Musa Al-Reza (Peace be upon him) Scientific Civilizational Movement of Islamic World" at Al-Mustafa International University in Mashhad, Iran, between 22-25 February 2019, with a presentation on "Shia

Muslim from Iran and the Historical Development of Muslim in Thailand". When the writer was having the opportunity to travel there, the writer interested in studying the relationship between Thai Buddhist universities with Iran through information that has been used and performed together both in religious relation, academic and others in order to synthesize the knowledge of Thai and Iran through religious relations and educational management. Both the writer and the university had organized international seminar on "The Role of Hermeneutics in Philosophy and Religious Studies" between 3-4 August 2018 and had invited Iranian scholars to join in the event. Therefore, it made the interactions between universities through religious issues and reflecting on the experience of traveling to be knowledge of religious relations, Iranian Studies, International academic seminar, and cultural adaptation in the dimension of various differences as the writer has experienced and brought for knowledge sharing.

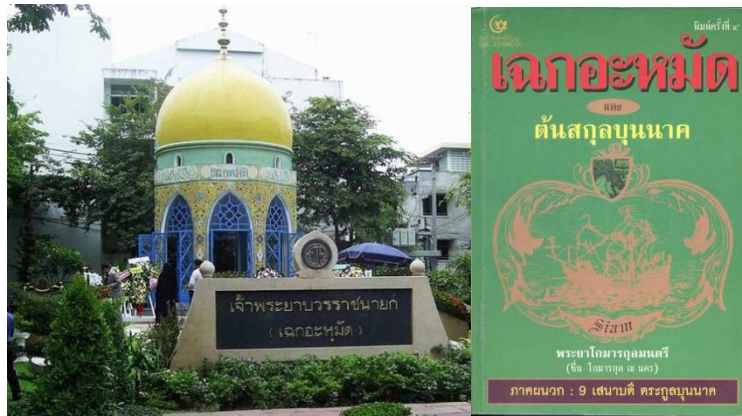
Keywords: Iranian Studies, Thai Buddhism University, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

บทนำ

เครือข่ายที่เกิดจากการสัมมนาทางวิชาการ “International Conference on Re-Learning to Be Human for Global Times: The Role of Hermeneutics” ที่ห้องประชุม 401 สำนักอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จ.พระนครศรีอยุธยา เมื่อวันที่ 3-4 สิงหาคม 2561 เป็นความร่วมมือกับหน่วยงาน Council for Research in Values and Philosophy, Washington DC, USA มีนักวิชาการด้าน ปรัชญา ศาสนาจากนานาชาติ อาทิ สหรัฐอเมริกา อิตาลี เบลเยียม อินเดีย ฟิลิปปินส์ อิหร่าน อังกฤษ สโลวาเกีย ตุรกี จีน สิงคโปร์ อุกันดา และประเทศไทย เป็นต้น ร่วมงานสัมมนา ประเด็นสาระในการสัมมนาเกี่ยวกับปรัชญาและศาสนา เน้นเกี่ยวกับการตีความ (Hermeneutics) ในทางปรัชญาและศาสนา โดยมีนักวิชาการจากนานาชาติ ร่วมเสนองานทางด้านปรัชญา ทั้งด้านพระพุทธศาสนา คริสต์ศาสนา ฮินดู และอิสลาม และจริยธรรมสากลที่เนื่องด้วยองค์ความรู้จากศาสนา นำเสนอแง่มุมผ่านกระบวนการตีความ โดยในช่วงพิธีการพระราชพิธีอภิเษก, ศ.ดร. รักษาการอธิการบดี และรักษาการรองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ เป็นประธานเปิดงาน โดยมีพระศรีธวัชเมธี รองผู้อำนวยการศูนย์อาเซียนศึกษา เป็นผู้แทนกล่าวรายงานต่อประธานในพิธี โดยมีศูนย์อาเซียนศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเป็นภาคีเจ้าภาพในการจัดงาน และจากเหตุการณ์นั้น Prof.Dr.Javad Raghavi จากมหาวิทยาลัย Al-Mustafa International ก็ได้มาร่วมงานนี้ พร้อมเสนองาน “*A Critique of the Effectiveness of Philosophical Hermeneutics in Creating Religious Solidarity by a Hermeneutical Approach to the Transcendental Unity of Religions*” และในการมาครั้งนั้นได้เชิญผู้เขียน และผู้เข้าร่วมประชุมด้วยวาจาก่อน จากนั้น Prof.Dr.Javad Raghavi จึงได้ทำจดหมายเชิญผ่าน Email ประสานเชิญให้เข้าร่วมงานสัมมนาที่อิหร่าน จึง

ได้ตอบตกลง ด้วยเหตุผลว่าผู้เขียนเป็นชาวพุทธ สนใจอยากร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิถีทางวัฒนธรรมที่แตกต่าง ทั้งผู้เขียนมีความสนใจที่จะเชื่อมประสานไปยังมหาวิทยาลัยนานาชาติ นิคมของเครือข่าย รวมทั้งอิหร่านด้วย จากข้อมูลที่ผ่านมาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยวิสัยทัศน์ของพระพรหมบัณฑิต,ศ.ดร. อธิการบดีขณะนั้นได้สร้างสัมพันธ์ไมตรีกับอิหร่าน รวมไปถึงได้มีการจัดกิจกรรมเสวนาวิชาการทางศาสนา ร่วมกัน มีการพบปะเยี่ยมเยียนกันหลาย ๆ ครั้ง อาทิ การจัดสัมมนาหรือการพบปะ ในเชิงทวิภาคีระหว่างผู้บริหาร มหาวิทยาลัยและหน่วยงานทางการศึกษา และการทูตของอิหร่าน ดังภาพประกอบ ดังนั้น จึงนิยามได้ว่าความสัมพันธ์ดังกล่าวทำให้ผู้เขียน ซึ่งเป็นบุคลากรภายในมหาวิทยาลัยและอยู่ในส่วนวิจัย สารสนเทศ และบริการวิชาการ ศูนย์อาเซียนศึกษา ได้รับการเชิญจากประเทศอิหร่าน อีกคำรบหนึ่ง และมีโอกาสเข้าร่วมเสวนาดังกล่าว

กรอบการประชุมสัมมนาว่าด้วยเรื่อง “Imam Ali Ibn Musa Al-Reza(as) and the Scientific Civilizational Movement of Islamic World” จัดขึ้นในระหว่าง 20-21 กุมภาพันธ์ 2019” ที่ Al-Mustafa International University การเขียนบทความนี้ จึงเนื่องด้วยเหตุการณ์การเข้าร่วมสัมมนานั้น เมื่อผู้เขียนได้รับหนังสือเชิญแล้ว และต้องเข้าร่วมงานในประเทศอิหร่าน จึงให้ต้องคิดและเขียนบทความเพื่อไปร่วมนำเสนอ ซึ่งได้ข้อสรุปเชิงพื้นที่ว่า เหตุผลที่ว่า มจร ตั้งอยู่ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทั้งมีหลักฐานจากอดีตว่าอยุธยาเคยเป็นศูนย์กลางการค้าและชุมชนนานาชาติ และมีบุคคลอย่าง เภก อะหมัด กุมี (Sheikh Ahmad Qomi (Qummi), พ.ศ.2086-2174/ค.ศ.1543-1631) ที่มีหลักฐานว่าเป็นชาวอิหร่าน จากเมืองกุม (Qom) เข้ามา มีบทบาทสำคัญในครั้งกระนั้น จนกระทั่งได้รับการแต่งตั้งเป็นจุฬาราชมนตรีคนแรกในประวัติศาสตร์อยุธยา (Plubplung Kongchana, 2005: 279-290) จึงเป็นที่มาของบทความนำเสนอ และการค้นคว้าได้ค้นคว้าข้อมูลเพื่อเขียนจึงเริ่มขึ้น ในเรื่อง “Shia Muslim from Iran and the Historical Development of Muslim in Thailand” เพื่อให้สอดคล้องกับ Theme การจัดงาน แม้จะไม่ถนัดและมีความรู้ด้านนี้โดยตรง แต่อีกนัยหนึ่งก็เป็นการดีไม่น้อย เพราะทำให้ผู้เขียนได้อ่านหนังสือและต้องค้นคว้าเพิ่มเติม เพื่อสร้างเครือข่ายทางวิชาการ ของมหาวิทยาลัยตามที่ผู้บริหารได้เริ่มและดำเนินการมาอย่างต่อเนื่อง ในประเทศต่าง ๆ トラบเท่าที่ผ่านมา รวมทั้งอิหร่านด้วย จากนั้นจึงได้ประสาน ส่งบทความฉบับเต็มไปยังมหาวิทยาลัยนานาชาติ Al-Mustafa ที่เมือง Mashhad ประเทศอิหร่าน เนื่องต่อจากการได้รับจดหมายเชิญ จึงเป็นที่มาของการเดินทางเพื่อเข้าร่วมนำเสนองานและศึกษาเชิงพื้นที่ประเทศอิหร่าน และที่มาของบันทึกสะท้อนคิดเล่าเรื่องประสบการณ์การเดินทางเชิงพื้นที่ในประเทศอิหร่านนี้

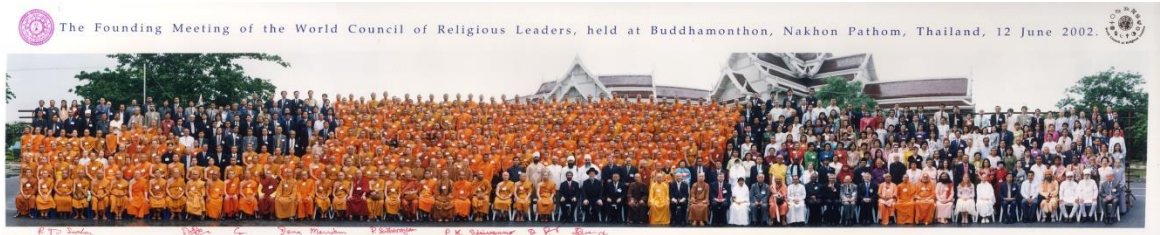


ภาพที่ 1 กุโบร์ของเจ้าพระยาบวรราชนายก (เจก อะหมัด) ชาวอิหร่านในสมัยอยุธยา จุฬาราชมนตรีคนแรก และเป็นต้นตระกูลขุนนาค ที่มีบทบาทต่อราชสำนักสยามในยุครัตนโกสินทร์ตอนต้น (ภาพผู้เขียน/ Online)

อิหร่านกับมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนา

ผู้เขียนได้สืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาของไทย โดยผู้บริหาร เคยมีปฏิสัมพันธ์เครือข่ายต่างช่วงเวลาระหว่างอิหร่านกับไทยและมหาวิทยาลัยสงฆ์ โดยเฉพาะกรณีการสื่อสารระหว่างศาสนา ซึ่งมีการเชื่อมประสานเป็นกิจกรรมทางวิชาการและศาสนาร่วมกัน ดังมีการเยี่ยมชมกิจการของมหาวิทยาลัย รวมทั้งจัดสัมมนา ร่วมกัน มีการประสานเยี่ยมเยียนในเชิงบุคคลของผู้บริหาร เป็นต้น ซึ่งสามารถสืบค้นได้ดังข้อมูลที่ปรากฏ ดังนี้

เหตุการณ์ที่ 1 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นเจ้าภาพการจัดประชุม World Council of Religious Leaders to Meet in Bangkok ก่อตั้งสภาผู้นำศาสนาโลก (World Council of Religious Leaders) ที่สำนักงานองค์การสหประชาชาติ (UNESCAP) เมื่อ 12 มิถุนายน 2545 มีการเชิญผู้นำทางศาสนาต่าง ๆ ทั้งพุทธ คริสต์ อิสลาม ฮินดู ยิว เต๋า เป็นต้น เพื่อประชุมและเสนอทางออกในประเด็นทางศาสนาร่วมกัน และในเหตุการณ์นั้นผู้นำทางศาสนาจากอิหร่าน อยาโตเลาะ มุฮัมหมัด โมฮัมมาดิ อะราคี (Ayatollah Mahmoud Mohammadi Araghi) ประธานองค์กรทางวัฒนธรรมและความสัมพันธ์แห่งสาธารณรัฐอิหร่าน (President of the Islamic Culture and Relationship Organization of the Islamic Republic of Iran) เป็นผู้นำทางศาสนาในการเข้าร่วมประชุมในครั้งนั้น โดยการประสานของสถานทูตอิหร่านในประเทศไทย



ภาพที่ 2 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กับบทบาทการจัดประชุม World Council of Religious Leaders to Meet in Bangkok ก่อตั้งสภาผู้นำศาสนาโลก (World Council of Religious Leaders) ที่สำนักงานองค์การสหประชาชาติ (UNESCAP) ระหว่าง 12-14 มิถุนายน 2545 ที่กรุงเทพฯ และพุทธมณฑล จ.นครปฐม ที่มาภาพ http://www.millenniumpeacesummit.org/wc_about.html

เหตุการณ์ที่ 2 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ร่วมกับศูนย์วัฒนธรรม สถานเอกอัครราชทูตสาธารณรัฐอิสลามแห่งอิหร่าน ประจำประเทศไทย จัดสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง **“พระพุทธศาสนาและศาสนาอิสลาม: ความสัมพันธ์ระหว่าง อิหร่าน-ไทย”** เมื่อวันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2552 ณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่าง ศาสนาสำคัญของโลกสองศาสนา คือ พระพุทธศาสนาและศาสนาอิสลาม เพื่อให้มีการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมแบบฉันท์มิตรให้กว้างขวางยิ่งขึ้นระหว่างราชอาณาจักรไทยและสาธารณรัฐอิสลามแห่งอิหร่าน และเพื่อส่งเสริมความรู้ทางด้านขนบธรรมเนียมประเพณีและปรัชญาชีวิตของพระพุทธศาสนากับศาสนาอิสลาม ความสัมพันธ์ระหว่างอิหร่านกับไทย โดยผู้ร่วมประชุมสัมมนา จำนวน 300 ท่าน

กิจกรรมการการประชุมสัมมนาประกอบด้วย พิธีเจริญพระพุทธมนต์และพิธีอ่านพระคัมภีร์อัลกุระอ่าน โดยคณาจารย์มหาจุฬาฯ และตัวแทนศาสนาอิสลามจากอิหร่าน กล่าวเปิดปราศรัยและกล่าวต้อนรับโดยพระธรรมโกศาจารย์ อธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กล่าวต้อนรับโดยผู้ช่วยทูต ด้านวัฒนธรรม สถานเอกอัครราชทูตอิหร่าน (พณฯ โมฮัมมัด ตัมฮิติ) ปาฐกถา โดย ดร.มาหะดี มุสตาฟาวิ กล่าวขอบคุณโดย พณฯ มาจิต บิซมาร์ก เอกอัครราชทูตอิหร่าน ประจำประเทศไทย นอกจากนี้ยังมีการเสนอบทความทางวิชาการของนักปราชญ์ นักวิชาการ ประกอบด้วย เรื่อง **“ความสัมพันธ์ทางด้านวัฒนธรรมระหว่างไทยกับอิหร่าน”** โดยพระสุธีรญาณ (ณรงค์ จิตตโสภโณ, ราชทินนามสุดท้ายที่ พระราชปวรจารย์, รศ.ดร./พ.ศ.2489-2560) เรื่อง **“ความสัมพันธ์ทางด้านประวัติศาสตร์ระหว่างไทยกับอิหร่าน”** โดย ดร.จุฬิตพงษ์ จุฬารัตน์ เรื่อง **“การรักษาสภาพแวดล้อมความต้องการ ความร่วมมือระหว่างมุสลิมกับชาวพุทธ”** โดย ดร.อิมติ ยาช ยูซุฟ และการอภิปรายเรื่อง **“แนวคิดร่วมระหว่างพระพุทธศาสนาและศาสนาอิสลาม”** โดย อาจารย์ อียาส เกียรติธำชัย ดร.ไรราน อรุณรังษี, นายประชา หุตานุวัตร และแมซีคันสนีย์ เสถียรสุด ดำเนินรายการโดย พระศรีสิทธิมนี (พล อาภากรโ, ราชทินนามปัจจุบันที่ พระเทพเวที, รศ.ดร.) รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนิสิต มจร. มี ผศ.ดร.สุรพล สุขะพรหม (ปัจจุบัน รศ.) และคุณกุสุมา โยธาสุมุท เป็นพิธีกรดำเนินรายการ จากข้อมูลจึงเป็นนัยการเชื่อมประสานผ่านการเรียนรู้แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมและการขับเคลื่อนภายใต้ความเป็นวิชาการ

การประชุมสัมมนาทางวิชาการครั้งนี้ สืบเนื่องจากศูนย์วัฒนธรรม สถานเอกอัครราชทูต สาธารณรัฐอิสลามแห่งอิหร่าน กรุงเทพฯ ฯ (พณฯ โมฮัมมัด ตัมฮิติ) ผู้ช่วยทูตฝ่ายวัฒนธรรมและคณะ ได้มาพบศาสตราจารย์ ดร.พระธรรมโกศาจารย์ (สมณศักดิ์ในขณะนั้น ปัจจุบันพระพรหมบัณฑิต) อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เมื่อวันที่ 25 กันยายน 2551 เพื่อปรึกษาและร่วมมือกันในการจัดสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง “**พระพุทธศาสนาและศาสนาอิสลาม :ความสัมพันธ์ระหว่าง อิหร่าน-ไทย**” อันเนื่องด้วยในโอกาสจัดงานสัปดาห์แห่งวัฒนธรรมอิหร่านขึ้นระหว่างวันที่ 4-10 กุมภาพันธ์ 2552 และเป็นปีที่ 30 ปี (พ.ศ.2522-2552) ของการสถาปนาสาธารณรัฐอิสลามแห่งอิหร่าน ทางมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ให้ความร่วมมือและให้มีกรรมการประสานงานระหว่างมหาวิทยาลัยกับ ศูนย์วัฒนธรรม สถานเอกอัครราชทูตอิหร่าน ขึ้นจึงเป็นที่มาของการจัดงานในครั้งนี้

ผู้บริหารมหาวิทยาลัยกับปฏิสัมพันธ์ทางศาสนากับอิหร่าน

จากข้อมูลที่ปรากฏ สามารถสะท้อนคิดได้ใน 2 ส่วนคือพระพุทธศาสนากับปฏิสัมพันธ์กับศาสนาอื่น ๆ ซึ่งเมื่อพิจารณาอย่างกว้างของพระพุทธศาสนาผ่านมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทย การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างศาสนาเดียวกันแม้ต่างนิกายและต่างประเทศเกิดขึ้น รวมทั้งปฏิสัมพันธ์ทางศาสนาที่ต่างกันทั้งในเชิงศาสนาและความเชื่อตั้งปรากฏการประชุมผู้นำศาสนาโลก ที่ทำให้เกิดการเชื่อมระหว่างศาสนาคริสต์ พุทธ อิสลามและศาสนาอื่น ๆ ในโลกนี้ ในภาพของความเกาะเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ๆ ดังเหตุการณ์เนื่องต่อปฏิสัมพันธ์ระหว่างมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทยกับอิหร่าน



ภาพที่ 2-3 พระธรรมโกศาจารย์ อธิการบดี ต้อนรับ Shaikh Mr. Ghazo Asgar, Amir Alhajj จากประเทศอิหร่าน และคณะ ณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อยุธยา เมื่อ 16 กรกฎาคม 2555 (ภาพออนไลน์ MCU)

เหตุการณ์ที่ 3 เมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม 2555 พระธรรมโกศาจารย์ (พระพรหมบัณฑิต,ศ.ดร.) อธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (ระหว่าง พ.ศ.2540-2561) พร้อมด้วยผู้บริหาร คณาจารย์ และเจ้าหน้าที่ ของมหาวิทยาลัย ให้การต้อนรับ Shaikh Mr. Ghazo Asgar, Amir Alhajj จาก ประเทศอิหร่าน และคณะ ณ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อยุธยา โดยได้สนทนากันถึงการ แลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมและวิชาการ ระหว่าง มจร กับประเทศอิหร่าน



ภาพที่ 4 ผู้บริหารมหาวิทยาลัยให้การต้อนรับ Jafa Karimi Ghoddoosi ผู้บริหาร Al-Mustafa International University ประเทศอิหร่าน เมื่อศุกร์ 24 มกราคม 2557 (ภาพออนไลน์ 20 กุมภาพันธ์ 2562)

เหตุการณ์ที่ 4 เมื่อศุกร์ 24 มกราคม 2557 ผู้บริหารมหาวิทยาลัย มี พระโสภณวชิราภรณ์ (ไสว โชติโก) รองอธิการบดีฝ่ายกิจการต่างประเทศ พระราชสิทธิมนี วิ. (บุญชิต ญาณวโร ปัจจุบันราชทินนามที่ พระเทพสิทธิมนี, ดร.) ผู้อำนวยการหลักสูตรปริญญาโท สาขาวิชาศาสนาเปรียบเทียบ คณะพุทธศาสตร์ ผศ. เฉลียว รอดเขียว รองคณบดีคณะพุทธศาสตร์ ให้การต้อนรับ Jafa Karimi Ghoddoosi ผู้บริหาร Al-Mustafa International University ประเทศอิหร่าน ที่มาร่วมงาน "ศาสนาปรัชญา อิหร่าน-ไทย" ณ วัดมหาธาตุฯ เขตพระนคร กรุงเทพฯ ดังนั้น จากภาพความร่วมมือที่ปรากฏจึงนับเป็นปฏิสัมพันธ์ทางศาสนา ความรู้ และมหาวิทยาลัย ที่เกิดขึ้นและมีอย่างต่อเนื่องปรากฏอยู่ในความสัมพันธ์ไทยอิหร่าน ศาสนาพุทธของไทย และอิสลามจากอิหร่านด้วยเช่นกัน



ภาพที่ 5 คณะสงฆ์วัดประยุรวงศาวาส โดยพระพรหมบัณฑิต,ศ.ดร. ให้การต้อนรับและสนทนาแลกเปลี่ยนกับนายโมฮัมมัด เรซา เซนาลี (Mohammad Reza Zeinali) อุปทูตฝ่ายวัฒนธรรมและผู้อำนวยการศูนย์วัฒนธรรม สถานเอกอัครราชทูตสาธารณรัฐอิสลามแห่งอิหร่าน ประจำประเทศไทย (ภาพ ออนไลน์)

เหตุการณ์ที่ 5 และจากภาพที่ 5 เมื่อจันทร์ที่ 28 สิงหาคม 2560 พระพรหมบัณฑิต (ป.ธ.9, ศ.ดร., ราชบัณฑิตกิตติมศักดิ์, อัครมหาบัณฑิต) กรรมการมหาเถรสมาคม อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เจ้าคณะภาค 2 เจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร ต้อนรับและสนทนาแลกเปลี่ยนกับนาย โมฮัมมัด เรซา เซนาลี (Mohammad Reza Zeinali) อุปทูตฝ่ายวัฒนธรรมและผู้อำนวยการศูนย์วัฒนธรรมสถานเอกอัครราชทูต สาธารณรัฐอิสลามแห่งอิหร่าน ประจำประเทศไทย ณ วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร กทม. พร้อมจัดมอบพระไตรปิฎกฉบับสากลให้กับทางอุปทูตวัฒนธรรมเป็นศาสนสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างประเทศไทยอิหร่านและระหว่างพุทธศาสนาและอิสลามด้วย



ภาพที่ 6 พระราชปริยัติกวี, รศ.ดร. รักษาการอธิการบดี (ขณะนั้น) เป็นประธานกล่าวเปิด พระศรีธวัชเมธี รองผู้อำนวยการกล่าวรายงาน และ พระมหาพรชัย สิริวิโร บัณฑิตวิทยาลัย ร่วมเป็นผู้ดำเนินรายการในการสัมมนา ร่วมกับนักวิชาการนานาชาติ ในงานสัมมนา The Role of Hermeneutics in Philosophy and Religious Studies (ภาพ ศูนย์อาเซียนศึกษา มจร 3-4 สิงหาคม 2561)

เหตุการณ์ที่ 6 จากภาพ 6-7 ศูนย์อาเซียนศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จัดสัมมนา The Role of Hermeneutics in Philosophy and Religious Studies เมื่อ 3-4 สิงหาคม 2561 มีนักวิชาการจากนานาชาติประเทศกว่า 10 ประเทศ กว่า 50 คน ร่วมเสนางาน และมีนักวิชาการจากอิหร่าน Prof. Dr. Javad Raghavi จาก Al-Mustafa International University ได้มาร่วมงานด้วย โดยในงานวันดังกล่าว มี องค์อธิการบดี คือพระราชวรปริยัติเมธี, รศ.ดร. รักษาการอธิการบดี เป็นประธานในพิธีเปิด และมีพระศรีธวัชเมธี (ป.ธ.9) ในฐานะรองผู้อำนวยการศูนย์อาเซียนศึกษา กล่าวรายงาน ใช้เวลาในการจัดงาน 2 วัน ซึ่งได้รับคำชมจากนักวิชาการผู้เข้าร่วมงาน ต่อมหาวิทยาลัย และศูนย์อาเซียนศึกษา เป็นความประทับใจต่อผู้เข้าร่วมงานสัมมนาในครั้งนั้น และจากเหตุผลนี้เนื่องต่อไปทำให้ผู้เขียนได้ไปเยือนอิหร่านและร่วมเสนางานตามเรื่องที่ได้เกริ่นนำไว้แล้ว ทั้งเพื่อเป็นการศึกษาเชิงพื้นที่ (Area Studies) แลกเปลี่ยนประสบการณ์ การเรียนรู้ทางวิชาการร่วมกันระหว่างมหาวิทยาลัยพุทธศาสนาจากประเทศไทย และประชาคมมหาวิทยาลัยนานาชาติที่อิหร่าน



ภาพที่ 7 พระราชปรียัติกวี, ศ.ดร. ประธานในพิธีเปิด พระศรีธวัชเมธี ผู้อำนวยการศูนย์อาเซียนศึกษา กล่าวรายงาน (ภาพบน) ดร.พินิจทอง แมนสุมิตรชัย (IBSC-International Buddhist Studies College) และพระมหายุทธนา นรเชฎฐ์, ดร. (คณะพุทธศาสตร์) (ล่าง-ซ้าย/ขวา) เป็นผู้ดำเนินรายการร่วมกับ Dr.Javad Raghavi ในการสัมมนา The Role of Hermeneutics in Philosophy and Religious Studies ที่ มจร ครั้งนั้น (ภาพ: ศูนย์อาเซียนศึกษา มจร 3-4 สิงหาคม 2561)

เมื่อชาวพุทธเช่นผู้เขียนไปอิหร่าน

ผู้เขียนในฐานะบุคลากรของมหาวิทยาลัยได้สร้างเครือข่ายในนามศูนย์อาเซียนศึกษา โดยการเป็นเจ้าภาพจัดสัมมนา Re-Learning to Be Human for Global Times: The Role of Hermeneutics in Philosophy and Religious Studies in Ayutthaya, Thailand เมื่อ 3-4 สิงหาคม 2561/2018 และมีชาวอิหร่าน คือ Prof.Dr. Javad Raghavi จาก Al-Mustafa International University in Mashhad ได้ส่งบทความในกรอบประเด็น Hermeneutical Understanding in a Multiple World เรื่อง *“The Implications of Hermeneutics in Diverse Society: A Critique of the Effectiveness of Philosophical Hermeneutics in Creating Religious Solidarity by a Hermeneutical Approach to the Transcendental Unity of Religions”* ได้เข้าร่วมนำเสนอแบ่งปันในงานสัมมนานี้ ดังนั้น ปฏิสัมพันธ์ระหว่างมหาวิทยาลัยในบทบาทของนักวิชาการจึงเกิดขึ้น และระหว่างที่มาร่วมงาน ได้กล่าวชักชวนนักวิชาการผู้ร่วมทั้งหมดกลับไปร่วมงานสัมมนาที่อิหร่านด้วย เมื่อกลับไปแล้ว ทาง Prof.Dr.Javad Raghavi ในฐานะผู้อำนวยการในการจัดงานสัมมนา (Director of the Conference Research) และรองอธิการบดีมหาวิทยาลัย (Vice-President) Al-Mustafa International University in Mashhad จึงได้ส่งหนังสือเชิญกลับมายังผู้เขียนเพื่อเชิญให้ส่งบทความย่อ และส่งบทความฉบับเต็ม (ดั่งเขียนถึงแล้วในวรรคก่อน) ผู้เขียนก็อยู่นานจะเขียนเรื่องอะไร เพื่อไปร่วมงานและให้สอดคล้องกับประเด็นงานสัมมนา “Imam Ali Bin Musa Al-

Reza (Peace be upon him) Scientific Civilization Movement” จึงได้ค้นคว้าข้อมูลด้วยการจับต้นก่อนว่า มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตั้งอยู่ในเขตจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีชุมชนมุสลิมในอยุธยา นับแต่ครั้งอดีต ดังมีหลักฐานว่า “**จุฬาราชมนตรี**” คนแรกในประวัติศาสตร์ไทย มาจากอิหร่าน รวมทั้งเป็นต้นตระกูลขุนาค อันเป็นนามสกุล ที่คล้องกับ ดร.อรเนตร ขุนาค บุคลากรของมหาวิทยาลัย และอดีตบุคลากรของศูนย์อาเซียนศึกษาด้วย จึงได้ทำการศึกษาข้อมูลจาก ดร.จุฬิศพงศ์ จุฬารัตน์ ที่ทำการศึกษาวัว อาทิ **อิหร่านศึกษาในประเทศไทย (2550) Muslin Communities during the Ayutthaya Period (2017) "เอกอะหมัด" ปฐมบทสกุลขุนาค (2547) ความสัมพันธ์ทางการเมืองและเศรษฐกิจระหว่างราชวงศ์ซาฟารีของอิหร่านกับราชวงศ์ปราสาททองของสยามในคริสต์ศตวรรษที่ 17 (2548)** และเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เรื่องจึงมาจบที่การเขียนถึงบุคคลในอดีตที่เคยมาจากอิหร่าน "เอกอะหมัด" ในเรื่อง “Shia Muslim from Iran and the Historical Development of Muslim in Thailand” ด้วยเจตจำนงร่วมว่า “เรียนรู้” ผ่านการค้นคว้าอ่านเพิ่มเติม ในฐานะผู้ศึกษามือใหม่ด้านอิหร่านศึกษา หรือมุสลิมศึกษานี้เป็นครั้งแรก เพื่อเดินทางไปยังงานประชุมสัมมนานานาชาติ ที่ Al-Mustafa International University Mashhad, Iran ระหว่าง 22-25 กุมภาพันธ์ 2562 จึงเกิดขึ้นภายใต้เงื่อนไข



ภาพที่ 8 ผู้เขียนเดินทางช่วงปลายฤดูหนาวอากาศเย็น หิมะยังคงอยู่ สองสามีภรรยา เจ้าหน้าที่ของ Al-Mustafa International University in Mashhad คอยอำนวยความสะดวก รับส่ง พาทัศนศึกษา ให้คำแนะนำทางวัฒนธรรมและศาสนา หาชุดมาให้เปลี่ยน ทั้งการปรับตัวภายใต้บริบทวัฒนธรรมในประเทศอิหร่าน (ภาพผู้เขียน 19-26 กุมภาพันธ์ 2562)

เมื่อทุกอย่างเรียบร้อย ได้ทำการสำรวจ ตรวจสอบวิธีการเดินทาง สายการบิน และทำการจองตั๋ว ได้ สายการบิน Qatar airways การเดินทางเริ่มขึ้น จากสนามบินสุวรรณภูมิ ในเวลาบ่ายของวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2562 เวลา 14.10 น. โดยประมาณ นับเป็นครั้งแรกที่เดินทางด้วยสายการบินของสายประเทศตระกูลตะวันออกกลาง โดยไปเปลี่ยนเครื่องที่ Doha สนามบินนานาชาติและเมืองหลวงของ Qatar ในเวลา 18.00 น. โดยประมาณ จากนั้นรอตต่อเครื่องอีกประมาณ 6 ชั่วโมง และได้เครื่องของสายการบินเดิมในเวลา เที่ยงคืน และบินตรงไปที่ Mashhad ในเวลาเกือบตี 3 (เดือนกุมภาพันธ์ เวลาจะช้ากว่าประเทศไทยประมาณ 3 ชั่วโมงครึ่ง) เมื่อไปถึงแล้วก็มีเจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยไปรอรับที่สนามบิน แล้วเดินทางจากสนามบินไปยังโรงแรมที่

ทางเจ้าภาพจัดเตรียมไว้ให้ และพัก พร้อมร่วมงานในวันต่อไป ถือว่าเป็นการเดินทางไกล Long Journey อีกแบบหนึ่ง นับเป็นประสบการณ์ใหม่ในประเทศตะวันออกกลางอย่างอิหร่าน กับภาพลักษณ์บุคคลที่ดูและดูเคร่งขรึม และภาพข่าวเกี่ยวกับความขัดแย้งรุนแรง กับนานาชาติในประเด็นนิวเคลียร์ “**โด널ด์ ทรัมป์ปล้นพร้อมรบ! ใช้กำลังทหารจัดการอิหร่าน**” (TNN Thailand online : 19 มิถุนายน 2562) หรือ “Iran's slow-burn nuclear strategy: Wait out Trump and get new deal from his successor” (CNN online, 17 July 2019) เมื่อผู้เขียนไปถึงอากาศจะหนาวเย็นยังมีหิมะอยู่ ระหว่างเดินทางทัศนศึกษาได้มีสองสามีภรรยาคอยอำนวยความสะดวกในฐานะ “แขก” ปกติเราจะเรียกผู้มาเยือนว่าแขก แต่คราวนี้ขอเป็นแขกของเขา รับส่ง พาไปยังสถานที่ต่างๆ โรงแรมที่พัก และอำนวยความสะดวกตลอดการเดินทางอยู่ในอิหร่านด้วยความน่าประทับใจนับเป็นบุคลิกภาพในแบบอิหร่านที่เป็นมิตรและจริงใจ นับแต่ต้นของการเดินทางและกลับ เป็นไปด้วยความตื่นตาต่อการเรียนรู้อย่างใหม่ และเป็นประสบการณ์ตรงสำหรับผู้เขียน พร้อมกับเก็บความรู้สู่การเล่าเรื่องเป็นบทความนี้ดังปรากฏด้วยเช่นกัน



ภาพที่ 9 สายการบิน Qatar Airways และแวะเปลี่ยนเครื่องที่สนามบิน Doha ของประเทศ Qatar ที่ได้สัมผัสถึงกลิ่นอายของวัฒนธรรมมุสลิมก่อนที่จะไปต่อเมือง Mashhad ในเที่ยวบินต่อไปตอนเที่ยงคืน (ภาพผู้เขียน 18 กุมภาพันธ์ 2562)

พุทธศาสนาที่อิหร่าน

ก่อนเดินทางไปอิหร่านและกลับมาแล้ว ผู้เขียนก็ได้สืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในประเทศอิหร่าน ดังปรากฏในหนังสือ และข้อมูลอันเป็นเส้นทางสายไหม ที่ครั้งหนึ่งพระภิกษุชาวจีนชื่อกังโลก พร้อมกับตำนานวรรณกรรมไซอิ๋ว สู่ภาพยนตร์จีนในเวอร์ชันต่าง ๆ พระถัง ซัม จิ้ง (*Tang Sanzang*) หรืออีกหลายเวอร์ชัน ที่เกี่ยวเนื่องกับประเด็นของการเดินทางจากจีนไปอินเดีย แต่สาระสำคัญของเรื่องเป็นพระภิกษุจีนที่ปรากฏตามหลักฐานชื่อว่า **เหยียนจิ้ง** หรือสำเนียงกลางว่า **เสวียนจิ้ง** (*Xuánzàng*, 602-664/1207) ในยุคราชวงศ์ถัง (Tang dynasty, 618-907) ที่ไปเชิญพระไตรปิฎกจากอินเดียที่ต้องใช้การเดินทางผ่าน “**เส้นทางสายไหม-Silk Road**” ทั้งได้เขียนเป็นบันทึกการเดินทางไว้ในปี พ.ศ. 1183 (ค.ศ. 646) (Sally Hovey Wriggins, 2003 pp. 7,193) มีชื่อว่า “**ต้าถังซีโหวยจี**” (大唐西游记) แปลว่า “**จดหมายเหตุการเดินทางสู่ดินแดนตะวันตกของมหาธาตราชวงศ์ถัง**” โดยได้ศึกษาพระธรรมที่มหาวิทยาลัยนาลันทา นานถึง 17 ปี รวมระยะเวลาไปกลับทั้งสิ้น 19 ปี เป็นระยะทางกว่า 5 หมื่นลี้ (1 ลี้ = 0.5 กม. = 2.5000 กม.) เดินทางกลับจีนพร้อมทั้งนำพระไตรปิฎกฉบับภาษาสันสกฤตกลับมาด้วย ท่านเดินทางถึงเมืองหลวงของจีนคือ เมืองฉาง

อาน ในปี พ.ศ. 1188 ในสมัย พระเจ้าถังไท่จง (Táng Tàizōng; พ.ศ. 1170 - พ.ศ. 1192) จดหมายเหตุนี้ของท่านนั้นเต็มไปด้วยข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับดินแดนในเอเชียกลางและเอเชียใต้เมื่อพันกว่าปีที่แล้วกว่า 138 แคว้น โดยในจำนวนนี้มี 110 แคว้นที่ท่านเดินทางไปด้วยตนเอง ขณะที่อีก 28 แคว้นนั้นท่านบันทึกจากคำบอกเล่าของผู้อื่น นับเป็นบันทึกทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญยิ่ง ดังปรากฏเป็นหลักฐานให้สืบค้นและตีแผ่เป็นการรับรู้ในหลายช่องทาง โดยในหลักฐานบันทึกนั้นปรากฏเป็นข้อมูลว่าเดินทางผ่านดินแดนซึ่งเคยเป็นส่วนหนึ่งของอิหร่านในช่วง อาณาจักรเปอร์เซียโบราณ รวมทั้งมีหลักฐานทางโบราณคดี เชื่อมให้เห็นเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ตกค้างมาอยู่จนกระทั่งปัจจุบัน ในยุคที่พระพุทธศาสนาได้แตกเป็น 2 นิกาย โดยนิกาย “มหายาน” ได้ไปเจริญเติบโตอยู่ยังอาณาจักร “คันทาระ” ในช่วงรัชสมัยของกษัตริย์ (Kushan) อันมีศูนย์กลางอยู่ในอัฟกานิสถานในปัจจุบัน มีพื้นที่ครอบคลุมไปยัง คาร์ซกสถาน และคีร์กีสถาน และบางส่วนของอิหร่าน ดังปรากฏชื่อเมืองในอดีต เช่น ปาร์เทียน (Pathein), Chorasmia Songadian ซึ่งเป็นดินแดนที่คาบเกี่ยวภายใต้อิทธิพลของพระพุทธศาสนา เหมือนกันแต่นัยหนึ่งเป็นการเชื่อมประสานระหว่างพระพุทธศาสนา และเป็นสะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพล ความเป็นมาของพระพุทธศาสนาในเอเชียกลางที่ยังปรากฏหลักฐานทางโบราณคดีและร่องรอยของอดีตไว้จนกระทั่งปัจจุบัน



ภาพที่ 9 แผนที่ที่สะท้อนถึงอาณาจักร Kushan พร้อมอาณาจักรร่วมสมัยของช่วงเวลานั้น อาณาจักร Parthian Empire ดินแดนอิหร่านในปัจจุบัน และมีหลักฐานว่าเคยได้รับอิทธิพลของพระพุทธศาสนา ซึ่งมีศูนย์กลางอยู่ที่ Kushan รวมทั้งเป็นดินแดนที่พระถัง ซัม จิ้ง เมื่อคราวเดินทางผ่านเส้นทางสายไหม และผ่านไปในเมืองอันเป็นพื้นที่อาณาจักรในขณะนั้น (ภาพ ออนไลน์ <https://imgur.com/gallery/L7lvn> 28 ก.พ.2562)



ภาพที่ 10 แผนที่ของอาณาจักร Parthia ที่มีพื้นที่บางส่วนเชื่อมกับอาณาจักรกุสตัน อันมีแคว้นคันธาระเป็นจุดเชื่อม เป็นยุครุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาในอินเดีย ซึ่งยังปรากฏหลักฐานทางโบราณคดีอยู่ที่ Sogdiana และ Chorasmia ของอาณาจักร Parthia (ดินแดนของอิหร่านในปัจจุบัน)
(ภาพ <https://www.funwithcy.com/cyrus-the-great-and-the-conquest-of-all-of-persia/>)

หนังสือพระพุทธศาสนาในอิหร่าน จากผู้เขียนหลายท่าน สะท้อนหลักฐานทางประวัติศาสตร์ย้อนกลับไปเมื่อก่อนคริสตศตวรรษที่ 5 หรือ 6 มีตำนานของฝ่ายบาลี ซึ่งถึงการแพร่กระจายของพระพุทธศาสนาไปยังเมืองบัลช์ โดยพี่น้องพ่อค้าสองคนจาก Bactria (ปัจจุบันคืออัฟกานิสถาน) รวมไปถึงในช่วงศตวรรษที่ 2 พระภิกษุอันชิเกา (An Shigao) มีหลักฐานว่าเป็นชาวปาร์เธีย (Parthia) มีบทบาทสำคัญในการแปลคัมภีร์พระไตรปิฎกจากภาษาสันสกฤตไปสู่ภาษาจีน นับว่ามีบทบาทสำคัญในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาไปยังจีนและอาณาจักรอื่น ๆ รวมทั้งมีหลักฐานว่านักแปลคัมภีร์จากสันสกฤตไปสู่ภาษาจีนหลายคนมีพื้นถิ่นกำเนิดมาจาก Parthia และอาณาจักรอื่น ๆ ที่ตั้งอยู่ในดินแดนของอิหร่านปัจจุบัน (Willems, Charles; Dessein, Bart; Cox, Collett; Gonda, Jan; Bronkhorst, Johannes; Spuler, Bertold; Altenmüller, Hartwig: 128–130)

ในหนังสือ Buddhism and Islam on the Silk Road ที่เขียนโดย Johan Elverskog (2013) ให้ข้อมูลเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและสาเหตุของความเสื่อมหายไประหว่างพระพุทธศาสนาในเอเชียกลาง และเส้นทางสายไหม หรือในหนังสือเรื่อง Buddhism in Iran: An Anthropological Approach to Traces and Influences เขียนโดย Mostafa Vaziri (2012) ที่ผู้เขียนให้ทัศนะว่า

“Exploring the interactions of the Buddhist world with the dominant cultures of Iran in pre- and post-Islamic times, this book demonstrates that the

*traces and cross-influences of Buddhism have brought the material and spiritual culture of Iran to its present state. Even after the term 'Buddhism' was eradicated from the literary and popular languages of the region, it has continued to have a significant impact on the culture as a whole. In the course of its history, Iranian culture adopted and assimilated a system of Buddhist art, iconography, religious symbolism, literature, and asceticism due to the open border of eastern Iran with the Buddhist regions, and the resultant intermingling of the two worlds*ปฏิสัมพันธ์ของโลกทางพุทธศาสนากับวัฒนธรรมที่โดดเด่นของอิหร่านในยุคก่อนและหลังอิสลามหนังสือเล่มนี้แสดงให้เห็นว่าร่องรอยและอิทธิพลข้ามของพระพุทธศาสนาได้นำวัสดุและวัฒนธรรมทางจิตวิญญาณของอิหร่านมาสู่สถานะปัจจุบัน แม้หลังจากคำว่า 'พุทธศาสนา' ถูกกำจัดให้หมดไปจากภาษาวรรณกรรมและภาษาที่ได้รับความนิยมในภูมิภาคนี้ แต่ก็ยังคงส่งผลกระทบต่อวัฒนธรรมโดยรวม ในประวัติศาสตร์ของมันวัฒนธรรมอิหร่านได้นำมาใช้และหลอมรวมระบบของศิลปะทางพุทธศาสนาเพื่อเกิดสัญลักษณ์ทางศาสนาวรรณกรรมและการบำเพ็ญทุกรกิริยาเนื่องจากการเปิดพรมแดนทางตะวันออกของอิหร่านกับดินแดนทางพุทธศาสนาในอิหร่าน..."

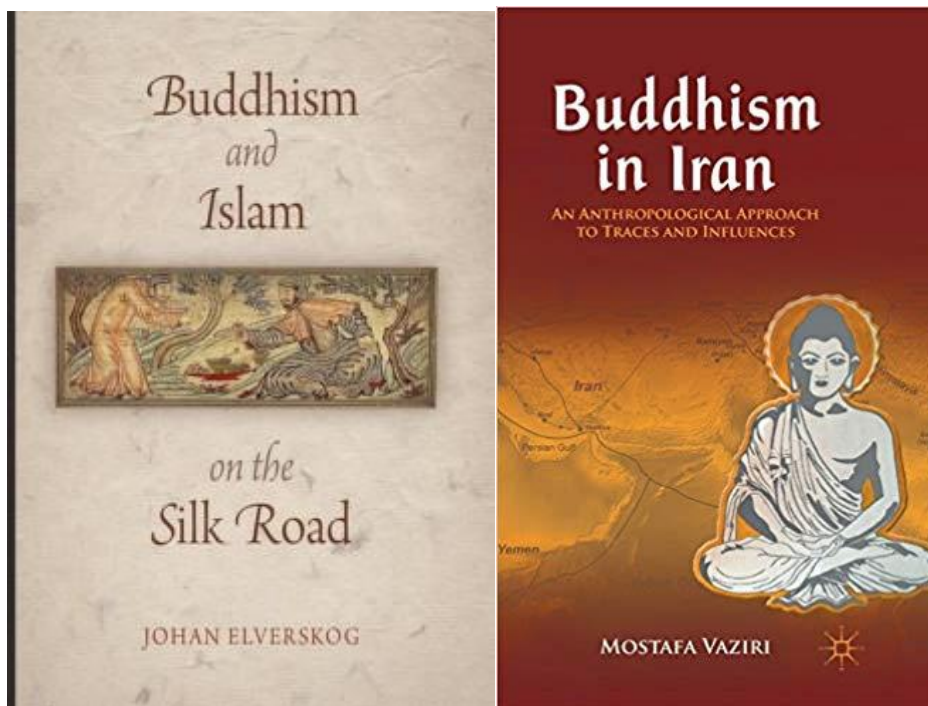
นอกจากนี้ยังมีหลักฐานเกี่ยวกับอิทธิพลของพระพุทธศาสนาในพื้นที่เอเชียกลาง และพระพุทธศาสนาในอิหร่านผ่านจารึก ที่พบว่ากษัตริย์เมโสโปเตเมีย ที่สะท้อนออกมาเป็นจารึกและภาพสลักที่บันทึกถึงภารกิจของพระพุทธศาสนา ก่อนขึ้นครองราชย์

อิหร่านเป็นดินแดนที่เคยได้รับอิทธิพลทางพระพุทธศาสนา ก่อนที่อิสลามจะเข้ามา และเคยเป็นดินแดนส่วนหนึ่งของเส้นทางสายไหม ในช่วงที่อิทธิพลทางการค้าโดยใช้เส้นทางดังกล่าว มีข้อมูลว่า การเปลี่ยนแปลงการปกครองในยุคราชวงศ์ซาสานิด (Sasanid) ชาวพุทธถูกเบียดเบียน โดยมีการยกศาสนาโซโรอัสเตอร์ให้เป็นศาสนาประจำชาติ ในปีประมาณ ค.ศ. 224 มีการเผาทำลายศาสนสถานทางพระพุทธศาสนา มีหญิงชาวพุทธถูกสังหาร ในดินแดน Sassanian นอกจากนี้ยังมีหลักฐานว่าชุมชนชาวพุทธถูกโจมตีโดยกองกำลังของชาวฮั่นขาว (White Huns) ในศตวรรษที่ 5 (Ehsan Yarshater, 1993 : 956-7)

ในงานของ Ayahtullah Murtada Motahari (2017, 116-117) ให้ข้อมูลเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในอิหร่านไว้ว่า "...อาร์เธอร์ คริสเตนเซน (Arthur Christensen) กล่าวไว้ว่า ในยุคกรีกเรืองอำนาจ (หลังจากการบุกของ อเล็กซานเดอร์ มหาราช (Alexander the Great) ศาสนาพุทธเข้าสู่อิหร่านแถบตะวันออก (อัฟกานิสถาน-ผู้แปล) และกษัตริย์อินเดีย สมเด็จพระมหาจักรพรรดิอโศกมหาราช ที่ศรัทธาในศาสนาพุทธประมาณ 300 ปีก่อนคริสตศักราช ในสมัยพุทธกาลเรียกดินแดนของอัฟกานิสถานนี้ว่าแคว้นคันธาระ

พุทธศาสนิกชนในช่วงคริสตศักราช ได้สร้างพระพุทธรูปมากมายในแคว้นคันธาระ ปัจจุบันซากปรักหักพังของศาสนสถาน ที่มีสถาปัตยกรรมผสมระหว่างกรีกและอินเดียในแถบนี้ มีพระพุทธรูปองค์ใหญ่

แกะสลักอยู่หน้าผา ในเมืองบามิยัน ทางตะวันออกกลางของกรุงคาบูล เข้าใจได้จากจดหมายเหตุของพระเสวียนจิ้ง ว่า วัดวาอารามของศาสนาพุทธมีอยู่ในอิหร่านจนถึงศตวรรษที่ 7 และตามรายงานของเขาว่ามีชาวอินเดียที่นับถือศาสนาอื่นเข้ามาอยู่อาศัยในตะวันออกของอิหร่าน”



ภาพที่ 11 หนังสือที่ให้ข้อมูลของพระพุทธศาสนาบนเส้นทางสายไหม และพระพุทธศาสนาในอิหร่าน ดินแดนอันเคยเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรพระพุทธศาสนาในอดีต (ภาพ Online)

ศาสนาพุทธเริ่มค่อย ๆ เลื่อนหายไปจากดินแดนแถบนี้ โดยเฉพาะหลังจากการเข้ามาของศาสนาอิสลาม สิ่งที่เป็นปัจจัยทำให้ศาสนาพุทธอวสานในอิหร่าน และทำให้คริสต์กลายเป็นชนกลุ่มน้อย ทำให้ศาสนาพุทธไม่สามารถเข้าไปรุ่งเรืองในตะวันตก และทำให้คริสต์ไม่สามารถเจริญรุ่งเรืองในดินแดนบูรพาได้ กระทั่งปัจจุบันนี้...”

ในงานของ Richard Foltz ที่เขียนไว้ในเรื่อง "Buddhism in the Iranian World" (2010: 204-214) ให้ข้อมูลว่าในช่วงเวลาของการพิชิตอาหรับในช่วงกลางศตวรรษที่ 7 โลกทางตะวันออกของอิหร่านส่วนใหญ่เป็นชาวพุทธ อัฟกานิสถานอุดมไปด้วยแหล่งพุทธศาสนาอื่น ๆ ที่พบในเติร์กเมนิสถานอุซเบกิสถานทาจิกิสถานและในอิหร่านเอง การยึดครองของอาหรับนำมาซึ่งการตายครั้งสุดท้ายของพระพุทธศาสนาในอิหร่าน ตะวันออกและอัฟกานิสถานแม้ในบางพื้นที่เช่น บามิยัน (Bamiyan) และ Hadda แม้จะมีผู้รอดมาบ้างจนถึงถึงศตวรรษที่ 8 หรือ 9

รวมไปถึงในการศึกษาของ Anna Akasoy; Charles Burnett; Ronit Yoeli-Tlalim (2011:10–11) ที่เขียนหนังสือในเรื่อง Islam and Tibet: Interactions Along the Musk Routes ที่สะท้อนข้อมูลว่า ชาวมองโกลผู้ปกครอง Ghazan ผู้ที่ได้รับการศึกษาในศาสนาพุทธในวัยเด็กของเขาเปลี่ยนมานับถือศาสนาอิสลามในปี 1338 AD และทำให้เป็นศาสนาของจักรวรรดิข่านิล (Ilkhanate) (Dunn, Ross E., 2005) เป็นรัฐที่แตกมาจากจักรวรรดิมองโกล ครอบคลุมพื้นที่ในตะวันออกกลาง บริเวณประเทศอิหร่านในปัจจุบันเป็นส่วนใหญ่

คำว่า "อิหร่าน" มาจากนามที่กุบไลข่านประธานให้แก่ฮูลู ข่าน ผู้ปกครองคนแรก นอกจากนี้ข้อมูลของ Anna Akasoy และคณะ ยังให้ข้อมูลต่อไปว่า เมื่อมีการเปลี่ยนไปนับถือศาสนาอิสลามแล้ว มีการห้ามการปฏิบัติของพระพุทธศาสนา แต่อนุญาตให้พระสงฆ์เดินทางไปยังดินแดนอื่น ๆ ทั่วอื่น ที่นับถือพระพุทธศาสนาได้ (Anna Akasoy; Charles Burnett; Ronit Yoeli-Tlalim , 2011 : 10-11)

ดังนั้น ภาพรวมของพระพุทธศาสนาของอิหร่าน ในอดีตเป็นพระพุทธศาสนาของรัฐโบราณที่เนื่องด้วยรัฐชายแดนของอินเดีย หรืออาณาจักรคันธาระ ที่เป็นศูนย์กลางพระพุทธศาสนาในขณะนั้น ส่วนสถิติของชาวพุทธในอิหร่านในปัจจุบัน ในรัฐอิสลามมีผู้นับถือหรือไม่ คงไม่ตอบแต่จะใช้ข้อมูลที่พบว่า (2019) อิหร่านมีเรื่องพลเมือง 83,051,804 คน ถ้านับเป็นสัดส่วนโดยอาศัยชาติพันธุ์ประกอบด้วย เป็นเปอร์เซีย (Persians-61%) ชาวเคิร์ด (Kurds-10%), Lurs (6%), and Balochs (2%) นอกจากนี้ยังมีผสมรวมอีกประมาณ 21% เช่น อาเซอร์ไบจาน (Azerbaijanis-16%) อาหรับ (Arabs-2%), ชนเผ่าเติร์กเมน และเติร์กิช (Turkmens and Turkic tribes-2%), นอกจากนี้ยังประกอบด้วย อาเมเนียน (Armenians) อัสซีเรียน (Assyrians) และ จอร์เจียน (Georgians) เมื่อจำเพาะไปเรื่องศาสนา 89% พลเมืองอิหร่านเป็นอิสลามนิกายชีอะห์ (Shi'a Muslim), และมี 10% เป็นซุนหนี่ (Sunni Muslim) และมีศาสนาอื่น ประมาณ 1% เช่น คริสเตียน (Christian) โซโรแอสเตอร์ (Zoroastrian) บาไฮ (Baha'i) ยิว (Jewish) จูดาเยน (Judaism) ส่วนศาสนายูดาเยนของชาวยิวคาดว่าประมาณ 9,000 คนทั่วประเทศ ในส่วนของคริสเตียนเป็นกลุ่มผู้นับถือใหญ่สุดในกลุ่มศาสนาอื่น ๆ ในอิหร่านมีพลเมืองรวมประมาณ 250,000-370,000 คน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์อาเมเนียน (Armenian origin) ถ้ามองศาสนาอื่นมีไหม ก็ตอบว่ามีแต่น้อย ในส่วนพุทธศาสนาไม่ปรากฏเป็นหลักฐานว่ามีผู้นับถือ แม้จะมีหลักฐานว่าดินแดนนี้เคยนับถือพระพุทธศาสนา แต่ก็เคยมีข่าวเกี่ยวกับการห้ามคล้องพระเครื่องเข้าประเทศ หรือยึดสิ่งเชื่อพุทธรูป ด้วยเหตุผลว่าขัดกับหลักศาสนบัญญัติ "อิหร่านยึดพระพุทธรูปในท้องตลาด" (ออนไลน์ 15 สิงหาคม 2562) อิหร่านออกมาตรการยึด "พระพุทธรูป" จากร้านค้าอ้างเหตุผลเป็นการ "รุกรานทางวัฒนธรรม" (ออนไลน์ 15 สิงหาคม 2562) ซึ่งก็เป็นเหตุผลในเรื่องความเชื่อตามวิถีทางศาสนาอิสลามดังปรากฏเป็นภาพข่าวในหลาย ๆ ช่วงที่ต่างกันไป นำมาเล่าเป็นประโยชน์สำหรับการเรียนรู้ต่อไป

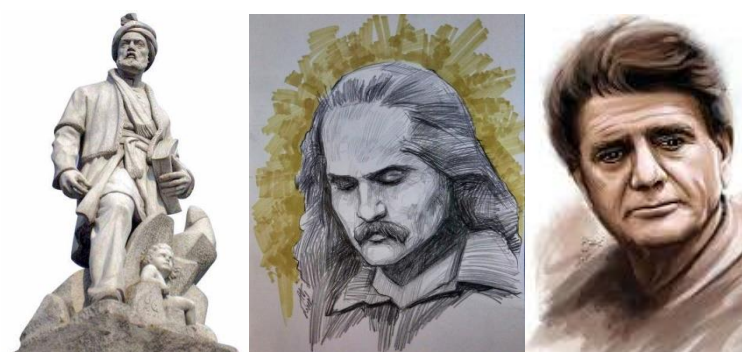
เมือง Mashhad เมืองศาสนา

เมื่อมาถึงอิหร่านพื้นที่จัดงานอยู่ที่เมือง แมชแฮด ที่ถูกนิยามว่าเป็นเมืองศาสนาและมีความสำคัญต่อพลเมืองชาวมุสลิมเมื่อมาแล้วก็ต้องค้นข้อมูลมาแบ่งปันนำเสนอ จากข้อมูลเกี่ยวกับเมือง แมชแฮด (เปอร์เซีย: مشهد; อังกฤษ: Mashhad) ข้อมูลบอกว่า เป็นเมืองใหญ่เป็นอันดับ 2 ของประเทศอิหร่าน เป็นเมืองหลักของจังหวัดโคราซันแรซวี (Razavi Khorasan Province) ใกล้ชายแดนประเทศอัฟกานิสถานและเติร์กเมนิสถาน มีประชากรราว 2,427,316 คนจากการสำรวจประชากรในปี ค.ศ. 2006 เคยเป็นศูนย์กลางการค้าที่สำคัญในหลายศตวรรษ เป็นจุดเชื่อมต่อของเส้นทางคาราวาน ในคริสต์ศตวรรษที่ 19 และ 20 เป็นสถานที่สำคัญทางยุทธศาสตร์เนื่องจากตั้งอยู่ใกล้เขตแดนของสหภาพโซเวียตและประเทศอัฟกานิสถาน

ผู้เขียนได้สอบถามคนที่เคยอยู่อิหร่านมาก่อน เธอให้คำรอบว่า Mashhad เป็นเมืองศาสนา เมืองนี้ตั้งชื่อตาม "สุสาน" ของอิหม่ามเรซา (Imam Reza) อิหม่ามคนที่แปดของนิกายชีอะห์ (the eighth Shia Imam) อิหม่ามถูกฝังอยู่ในหมู่บ้านโนโคราซาน (Khorasan) ต่อมาได้ชื่อมาแซด (Mashhad) อันมีความหมายว่า

“สถานที่แห่งความทรมาณ” ในทุก ๆ ปีมีผู้แสวงบุญหลายล้านคนมาเยี่ยมชมศาลสุสานอิหม่ามเรซา The Abbasid caliph Harun al-Rashid ก็ถูกฝังอยู่ภายในบริเวณนี้ด้วยเช่นกัน

แมชแฮด เป็นที่รู้จักกันเรียกขานว่าเมืองเฟอร์โดวซี (Ferdowsi, ค.ศ. 940-1020, อายุ 79-80 ปี) ก็ต้องถามว่าทำไมเรียกอย่างนั้น ก็ต้องตอบว่า “เฟอร์โดวซี” เป็นกวีชาวเปอร์เซียอิหร่านผู้แต่ง โคลงมหากาพย์เรื่องยาว ซาห์นามะ หรือซาห์นามา (Shahnameh-**شاهنامه**-"คัมภีร์กษัตริย์") ผลงานที่ทรงอิทธิพลที่สุดในวรรณกรรมเปอร์เซีย ถูกเขียนขึ้นระหว่างประมาณ ค.ศ. 977 ถึง 1010 และเป็นผลงานทรงอิทธิพลประจำชาติของอิหร่าน (เปอร์เซีย), อัฟกานิสถาน (คอระซาน), ทาจิกิสถาน และกลุ่มคนที่พูดภาษาเปอร์เซีย ประกอบด้วยบทร้อยกรองราว 50,000 บท (Lalani, Farah, 2010) *ซาห์นามะ* เดิมประพันธ์ให้แก่เจ้าชายแห่งราชวงศ์ซามานิด (Samanid) ผู้ซึ่งรับผิดชอบต่อการฟื้นฟูประเพณีวัฒนธรรมของเปอร์เซียหลังการรุกรานของอาหรับในคริสต์ศตวรรษที่เจ็ด *ซาห์นามะ* บันทึกเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ซึ่งเป็นตำนานพระมหากษัตริย์อิหร่านก่อนยุคอิสลามตั้งแต่พระเจ้าเคยูมาร์ส (Keyumars) ถึงพระเจ้ายาซเดเกอร์ดที่ 3 (Yazdegerd III) ปัจจุบัน ประเทศอิหร่าน อัฟกานิสถานและภูมิภาคข้างเคียงซึ่งได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมเปอร์เซีย (เช่น จอร์เจีย อาร์มีเนีย ตุรกีและตาเกสถาน) รับเอามหากาพย์นี้ไปเป็นมหากาพย์ประจำชาติด้วย นอกจากนี้เมือง แมชแฮด ยังเป็นบ้านเกิดของศิลปิน นักวรรณกรรม นักกวี อิหร่านที่สำคัญ เช่น Mehdi Akhavan-Sales (ค.ศ. 1929-1990) นักกวี นักเขียนวรรณกรรมร่วมสมัยชื่อดัง กวีที่เขียนอาทิ *Autumn in Prison (Pāez dar Zendān, 1969)*, *Best Hope (Behtarin Omid, 1969)* และหนังสืออีกจำนวนมาก เช่น *I Saw Susa (Shush-rā Didam, 1972)* เป็นต้น รวมทั้งคนดังอย่าง Mohammad-Reza Shajarian (ค.ศ. 1940) นักร้องและนักแต่งเพลงคลาสสิกแบบเปอร์เซียโบราณ จนชาวอิหร่านขนานนามว่า "Iran's greatest living maestro of Persian classical music" นักดนตรีคลาสสิกชาวเปอร์เซียที่มีชีวิตมากที่สุดของอิหร่าน" (Ramin Mostaghim, 2009) เป็นที่รู้จักกันดีในเรื่องทักษะการประดิษฐ์ตัวอักษรเปอร์เซียและกิจกรรมเพื่อมนุษยธรรม ในปี 1999 UNESCO ตั้งอยู่ฝรั่งเศสได้มอบรางวัล Picasso Award ในปี 2018/2549 ได้รับรางวัล UNESCO Mozart Medal เป็นต้น ศพของ Ferdowsi และ Akhavan Sales ต่างก็ถูกฝังอยู่ในเมืองทัส (Tus) เมืองโบราณในจังหวัด Razavi Khorasan ใกล้ Mashhad สำหรับชาวกรีกโบราณมันเป็นที่รู้จักในนามซูเซีย (Σούσια) ทั้งนี้เป็นจุดกำเนิดหลักของเมืองแมชแฮด ในปัจจุบัน



ภาพที่ 12 บุคคลสำคัญของอิหร่าน Ferdowsi นักกวีชื่อก้องของอิหร่าน Akhavan Sales และ Mohammad-Reza

Shajarian ทั้งหมดล้วนเกี่ยวข้องกับ Mashhad เป็นบ้านเกิดและที่ฝังศพ (ภาพ ออนไลน์ 28 กุมภาพันธ์ 2562)

The homes that are the dwellings of today
Will sink beneath shower and sunshine to decay
But storm and rain shall never mar
What I have built – the palace of my poetry.
– Firdawsi

บ้านที่เป็นที่อยู่อาศัยของวันนี้
จะจมใต้ฝักบัวอาบน้ำและแสงแดด
แต่พายุและฝนจะไม่ทำลาย
สิ่งที่ฉันสร้างขึ้น - วังแห่งบทกวีของฉัน
- Firdawsi

ย้อนกลับมาที่ความเป็นเมืองศาสนาตามที่อยู่อิหร่านให้ข้อมูลว่า ประธานาธิบดีมาห์มูดอามาดีเนจาตจากอิหร่านประกาศว่า Mashhad จะเป็น "เมืองหลวงทางจิตวิญญาณของอิหร่าน" ด้วยเมืองเป็นที่ตั้งของอิหม่ามลำดับที่ 8 ของนิกายชีอะฮ์ รวมทั้งวันที่ 30 ตุลาคม เป็นวันครบรอบวันกำเนิดของอิหม่ามด้วยเลยทำให้เมือง Mashhad เป็นเมืองที่สำคัญที่สุดของอิหร่านในความเป็นอิสลามมีความศักดิ์สิทธิ์สูงสุด เป็นศูนย์รวมทางจิตใจของชาวอิหร่านทั่วประเทศ ความสำคัญของ Mashhad นอกเหนือจากการที่เป็นที่ฝังศพของอิหม่ามเรซา (Imam Reza) แล้ว อิสลามชีอะฮ์ยังยกให้ Mashhad มีความศักดิ์เป็นรองก็แต่เพียงเมือง Mecca ที่ซาอุดีอาระเบีย และ Karbala ที่อิรัก



ภาพที่ 13 บรรยากาศของพิธีกรรมที่ Reza shrine in Mashhad ชาวอิสลามในอิหร่านมาเยือนและแสดงออกในศาสนสถานนี้ (ภาพ Online 20 เมษายน 2562)

Imam Reza shrine เป็นหนึ่งในศาสนสถานที่ใหญ่ที่สุดในโลก ในขนาดพื้นที่และความจุในการรองรับศาสนิกผู้มาปฏิบัติศาสนกิจจากด้านใน กรณีด้านใน ผู้ไม่ใช่มุสลิมเข้าไปด้านในไม่ได้ ถ้าจะเข้าต้องมีผู้ดูแลของศาสนสถานเป็นผู้นำพาเข้าชม ไม่สามารถเดินชมเองได้ ที่นี้เปิด 24 ชั่วโมง จากข้อมูลที่ทราบการมาเยี่ยมชมในช่วงปลายคล้อยจนกระทั่งเย็น บรรยากาศจะดีกว่า อากาศไม่ร้อนมากนัก เห็นบรรยากาศการละหมาดเย็นโดยพร้อมเพียงกัน สะท้อนถึงแรงศรัทธาในอิสลามของคนที่นี่ ถึงแม้ Mashhad จะอยู่ไกลและออกนอกเส้นทางการเดินทางของนักท่องเที่ยวทำนองว่าต้องตั้งใจไป แต่กรณีของเส้นทางศาสนา หรือการยืนยันเจตนาธรรมณ์ของการเดินทางแบบแสวงบุญในแบบศาสนาอิสลามก็ถือว่าควรมา ที่มีผู้ให้ทัศนะว่า "...จะเห็นอิหร่านในความรู้สึกที่ไม่สามารถหาได้จากเมืองอื่น ๆ ในอิหร่านอีกแล้ว..." เมือง Mashhad เป็นเมือง

ศาสนาที่ว่าด้วยการเป็นที่ฝังศพ ของอิหม่ามท่านที่ 7 ในนิกายชีอะห์ ที่ประหนึ่งเป็นเมืองศาสนาหรือเป็นเมืองสำคัญ และที่สำคัญทำให้ทราบความเข้าใจเกี่ยวกับบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์ไทย อาทิ เมืองโคราชาน (Khorasan) อันเป็นที่มาของแขกครุชาน หรือแขกเจ้าเซ็น มุสลิมชีอะห์ในประเทศไทย (ธีรนนท์ ช่วงพิชิต, 2551) มีเชื้อสายมาจากเปอร์เซีย รวมทั้งสายตระกูลขุนนาง ที่เปลี่ยนมานับถือพระพุทธศาสนา มีบทบาทสำคัญในราชสำนักสยามในช่วงรัตนโกสินทร์ตอนต้น รวมทั้งเป็นผู้อุปถัมภ์วัดประยุรวงศาวาส วัดพิชัยญาติการาม เป็นต้น



ภาพที่ 14 ศาสนาสถาน Reza shrine in Mashhad ที่เป็นศาสนสถาน ที่เป็นส่วนกลางความเชื่อของมุสลิม ในประเทศอิหร่าน รวมทั้งเป็นสถานที่สำคัญที่ผู้เดินทางจะต้องไปเยี่ยมชมศาสนสถานดังกล่าว ด้วย (ภาพผู้เขียน 22 กุมภาพันธ์ 2562)

ปฏิสัมพันธ์ทางศาสนาภายใต้การรับรู้และเรียนรู้ร่วมกัน

ในหนังสือ *Buddhism in Iran An Anthropological Approach to Traces and Influences* ของ *Mostafa Vaziri (2012)* ได้ทำการศึกษาและให้ข้อมูลว่า “...การสำรวจปฏิสัมพันธ์ของโลกทางพุทธศาสนากับวัฒนธรรมที่โดดเด่นของอิหร่านในยุคก่อนและหลังอิสลามอิสลามวาซีรีแสดงให้เห็นว่าร่องรอยและอิทธิพลของศาสนาพุทธได้นำวัสดุและวัฒนธรรมทางจิตวิญญาณของอิหร่านมาสู่สถานะปัจจุบันแม้หลังจากระยะเวลา ถูกกำจัดให้หมดไปจากวรรณกรรมและภาษาที่นิยมของภูมิภาค...” ดังนั้นพื้นที่ทางพระพุทธศาสนาเคยเกิดขึ้นที่อิหร่านในยุคสมัยของการเปลี่ยนผ่าน แม้ในส่วนของวิถีเชิงพื้นที่พระพุทธศาสนาจะหมดไป ภายใต้วัฒนธรรมใหม่ แต่สิ่งหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นคือยังมีหลักฐานทางโบราณคดีปรากฏอยู่ในปัจจุบันและมีการศึกษาอย่างเป็นระบบผ่านหลักฐานเชิงประจักษ์นั้น



ภาพที่ 15 ผู้เขียนกับประสบการณ์ในการเข้าร่วมเสนองานทางวิชาการ และการสร้างเครือข่ายทางวิชาการ ผ่านมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนา (ภาพผู้เขียน: 21 กุมภาพันธ์ 2562)



ภาพที่ 16 ผู้เขียนในฐานะนักวิชาการชาวพุทธได้รับเชิญเป็น Guest Lecturer บรรยายนำเสนองานแก่ผู้เข้าร่วมงานนานาชาติ โดยเฉพาะมุสลิมนานาชาติที่มาร่วมงาน ภายใต้การเรียนรู้ปรับตัวในแบบวัฒนธรรมอิสลาม (ภาพผู้เขียน, 21 กุมภาพันธ์ 2562)

ดังนั้น การเรียนรู้ แสวงหาความรู้ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างศาสนา ระหว่างมหาวิทยาลัยจึงมีความจำเป็น สอดคล้องกับแนวทางที่มหาวิทยาลัย มจร เคยจัดงานตามความร่วมมือทางวิชาการ เรื่อง “พระพุทธศาสนากันศาสนาอิสลาม, ความสัมพันธ์ทางด้านประวัติศาสตร์ระหว่างอิหร่าน-ไทย” (เมื่อ 24 มกราคม 2557 ผู้บริหาร) ที่สะท้อนผลได้ และความต้องการเชิงคาดหวังในประเด็นความร่วมมือทางศาสนา สันติภาพ และความเข้าใจกันระหว่างศาสนา เช่น

“(2) บรรดาผู้นำศาสนาของโลกจะต้องร่วมมือในการสร้างความสมานฉันท์ให้บังเกิดขึ้น และจะต้องจัดการสนทนาแลกเปลี่ยนทัศนระหว่างศาสนา และแนวความคิดอย่างต่อเนื่อง การจัดลัทธิมาแลกเปลี่ยนทัศนระหว่างพระพุทธศาสนากับศาสนาอิสลาม ที่จัดขึ้นในประเทศไทย เพื่อสืบสานสายสัมพันธ์ด้านวัฒนธรรมของสองประเทศ ที่มีมานานกว่า 400 ปี และสร้างความสมานฉันท์ของทั้งสองประเทศไทยให้มั่นคงสืบต่อไป 3) เร่งรีบทำความเข้าใจในระหว่างผู้ที่ศรัทธายึดมั่นของสองศาสนาที่ยิ่งใหญ่ ในประเทศไทย คือพระพุทธศาสนากับศาสนาอิสลาม ให้ทั้งสองฝ่ายมีความเข้าใจอย่างทอ้งแท้ และเสริมสร้าง

ความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศ คือประเทศไทย และอิหร่านให้มีการสืบสานสายสัมพันธ์
ด้านวัฒนธรรม เพื่อเป็นจุดศูนย์กลางในการปฏิบัติในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่ชน
ส่วนใหญ่นับถือในพระพุทธศาสนา 6) ข้อพิพาทต่างๆ ของอารยธรรม หลังจากสงครามเย็น
ที่บรรดานักเขียนตะวันตก ได้บิดพลิ้วจากความเป็นจริงนั้น จะถูกแก้ไขได้โดยผู้นำทาง
ศาสนา ที่จะใช้สันติวิธี เพื่อสร้างความสมานฉันท์ให้บังเกิดขึ้นในความเป็นภราดรภาพ
เดียวกัน 7) ทั้งสองศาสนาที่ยิ่งใหญ่ระหว่างพระพุทธศาสนากับศาสนาอิสลาม ต่างก็เผชิญ
กับอุปสรรค และปัญหา แต่หนทางของการแก้ไข ก็คือการร่วมมือในการสร้างความเข้าใจ
ระหว่างกัน และกัน เพื่อนำสู่การดำเนินชีวิตอย่างผาสุก 8) ร่วมกันปกป้องความขัดแย้งของ
มหาอำนาจ ที่จะเข้ามาทำลายความสัมพันธ์อันดีระหว่างพระพุทธศาสนากับศาสนาอิสลาม
10) ร่วมมือในการสานงานต่อ และยกระดับการสนทนาให้ขึ้นสู่ระดับชาติ อีกทั้งร่วมมือในการ
ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนนักศึกษาวิชาการอิสลาม และวิชาการพุทธศาสนา” เป็นต้น

จากข้อมูลที่ยกมาเกิดขึ้นในอดีต และเชื่อมมายังเวลาที่เป็นปัจจุบัน สะท้อนให้เห็นเหตุการณ์นั้นเป็น
ทั้งการเรียนรู้ร่วม เป็นทั้งความร่วมมือ และเป็นพัฒนาการทางประวัติศาสตร์บนความสัมพันธ์ระหว่างศาสนา
บุคคล องค์กร ประเทศชาติ และมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
และหน่วยงานทางวัฒนธรรม ศาสนา การศึกษาของประเทศอิหร่าน จึงนำมาบันทึกเล่าเรื่องต่อประสบการณ์
ร่วมและการเดินทางในประเทศอิหร่านในครั้งนี้ด้วย

สรุป/ถอดบทเรียน/แบ่งปัน

ประสบการณ์ของการเดินทางอิหร่านครั้งนี้ จึงเป็นทั้งการเรียนรู้จากพื้นที่จริง อันเป็นส่วนสำคัญของ
การเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมที่แตกต่าง ทั้งเป็นการสร้างสายพันธ์ทางวิชาการร่วมกัน ที่ครั้งหนึ่ง Prof. Dr. Javad
Raghavi ผู้บริหารของมหาวิทยาลัย Al-Mustafa International University ได้มายังมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาในประเทศไทย และได้เปิดโอกาสให้ผู้เขียนได้เป็นผู้บรรยาย
(Guest Lecturer) เข้าร่วมงานและเรียนรู้ประสบการณ์ตรงในประเทศอิหร่าน พร้อมถูกเรียกและนำเสนอใน
ภาพสื่อของมหาวิทยาลัยว่า “นักวิชาการชาวพุทธ-Buddhist Researcher” ที่ไปจากมหาวิทยาลัย
พระพุทธศาสนาของประเทศไทย นัยหนึ่งทำให้เกิดการเรียนรู้ อีกนัยหนึ่งทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์สานเสวนา
ระหว่างศาสนาร่วมกัน ตามคติทางพระพุทธศาสนาที่ว่า “ความคุ้นเคยเป็นญาติอย่างยิ่ง” (วิสสาสา ปรมา
ญาติ) ซึ่งสามารถนำมาสรุปถอดบทเรียนแบ่งปันจากประสบการณ์การเดินทางในพื้นที่จริงได้ดังนี้



ภาพที่ 17 ผู้เขียนในอิหร่าน ประสบการณ์ใหม่ ว่าด้วยธรรมเนียมปฏิบัติทางศาสนาน่าจะต้องมีการ “คลุมผม” ตามวิถีทางศาสนา โดย Dr.Alavi คอยแนะนำอำนวยความสะดวกและหาชุดมาให้เปลี่ยน หรือคลุมผมตามธรรมเนียมปฏิบัติ ที่เป็นทั้งการเรียนรู้และการปรับตัวทางวัฒนธรรมศาสนา (ภาพผู้เขียน 12-13 กุมภาพันธ์ 2562)

1. มหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนา สู่การเชื่อมโยงกับประเทศอิหร่าน ผ่านมิติทางพระพุทธศาสนา นัยหนึ่งทำให้เกิดการเรียนรู้ การปรับตัวและการเสวนา เพื่อให้เกิดความเข้าใจ ยกถอดแนวคิดในเรื่องความต่างทางศาสนา มาเป็นการหาจุดเริ่มทางศาสนาระหว่างกัน ทำให้ศาสนากลายเป็นเครื่องมือในการปกป้องรักษาความเป็นมนุษย์ร่วมโลกไว้ได้ ดังที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พร้อมผู้บริหารได้กระทำและดำเนินการร่วมกัน “ประชุม-สัมมนา-สานเสวนา” ในกิจกรรมที่แตกต่างกัน ตามช่วงเวลา ในหลาย ๆ ครั้งทำให้เป็นองค์ความรู้ ในเรื่องการแสวงหาจุดเหมือน สงวนจุดต่างเพื่อสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกันในทางศาสนาได้

2. การปรับตัวทางวัฒนธรรม พิจารณาจากข้อมูลการเชื่อมสัมพันธ์ระหว่างมหาวิทยาลัยสงฆ์ และผู้นำทางศาสนา หรือหน่วยงานของรัฐอันหมายถึงสถานทูต ทำให้เป็นกลไกร่วมเกิดการเรียนรู้ระหว่างศาสนา ร่วมกันแต่อีกนัยหนึ่งก็เป็นการปรับตัวเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันในมิติที่แตกต่างแต่ปลายทางเป็นมิตรภาพและสันติภาพ ดังกรณีผู้เขียนในฐานะตัวแทนของมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาไปอิหร่าน ก็ต้องปรับตัวเรื่องการแต่งกาย อันเป็นไปตามวัฒนธรรมทางศาสนาที่ว่าด้วยความเป็นเพศหญิงเพศชาย เพื่อให้สอดคล้องกับหลักศาสนาบัญญัติ หรือกรณีอิหร่านที่มีปฏิสัมพันธ์กับมหาวิทยาลัยก็ต้องเข้าใจเรื่องวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา การแสดงออกทั้งวัฒนธรรมอาหารระหว่างและกัน เป็นต้น



ภาพที่ 18 ความสัมพันธ์ไทยอิหร่าน เมื่อ 21 เมษายน 2547 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จเยือนอิหร่าน ทรงพบกับนายโมฮัมหมัด คาตาลี ประธานาธิบดี พระราชจริยาวัตรอันเป็นแบบอย่างและการเป็นผู้ทรงปรับตัวทางวัฒนธรรม พระองค์ท่านได้ทักเป็นพระราชนิพนธ์การเดินทางในอิหร่านด้วย การเดินทางไปประเทศอิสราเอลและอิหร่าน-ไปห้องสมุดเยาวชนที่อิหร่าน ในพระราชนิพนธ์เรื่อง “เฉลิมพระเกียรติและรวมพระราชนิพนธ์ (พ.ศ.2510-2520) สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ เจ้าฟ้ามหาจักรีสิรินธร รัฐสีมาคุณากรปิยชาติ สยามบรมราชกุมารี” (ภาพออนไลน์ 30 กรกฎาคม 2562)

3. บทบาทการทำงานร่วมกันทางวิชาการ เป็นการทำงานร่วมกันภายใต้เป้าหมายร่วม คือการผลิตงานผลงานทางวิชาการที่มีคุณภาพ และก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมในภาพกว้าง ดังนั้น บทบาทของนักวิชาการ นักวิจัย อาจารย์ รวมไปถึงมหาวิทยาลัย จึงมีเป้าหมายในการผลิตทรัพยากรมนุษย์ ให้กับประเทศชาติ และสังคมนานาชาติ และสร้างองค์ความรู้ในด้านต่าง ๆ รวมทั้งประเด็นทางศาสนาที่ให้เกิดการขับเคลื่อนปรับตัวอยู่ร่วมกันภายใต้มิติที่แตกต่าง อันจะก่อให้เกิดการขับเคลื่อนอย่างเป็นระบบ และมีเป้าหมายเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข การที่มหาวิทยาลัยมีประสบการณ์ร่วม ในการจัดสัมมนา ร่วมกับนักวิชาการอิหร่าน “ความสัมพันธ์ทางด้านวัฒนธรรมระหว่างไทยกับอิหร่าน” 6 กุมภาพันธ์ 2552 ศูนย์อาเซียนศึกษามจร เคยจัดสัมมนาและเชิญนักวิชาการศาสนานานาชาติ *The Role of Hermeneutics in Philosophy and Religious Studies* เมื่อ 3-4 สิงหาคม 2561 หรือการที่ผู้เขียนบุคลากรของศูนย์อาเซียนศึกษาได้เดินทางไปยังอิหร่านในมิติของการนำเสนอผลงานทางวิชาการและร่วมสัมมนา “*Imam Ali Ibn Musa Al-Reza(as) and the Scientific Civilizational Movement of Islamic world*” เมื่อ 20-21 กุมภาพันธ์ 2019” จึงเป็นบทบาทการทำงานด้านวิชาการที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

4. ปฏิสัมพันธ์ผ่านมิติทางศาสนา ผู้เขียนเป็นชาวพุทธ เป็นส่วนหนึ่งของศูนย์อาเซียนศึกษาได้จัดงาน และเชิญนักวิชาการจากนานาชาติ รวมทั้งหลากหลายทางศาสนาร่วมงาน ภายใต้แนวคิด “**ความรู้-ปัญญา-การอยู่ร่วมกัน-สันติ**” และในเวลาเดียวกันผู้เขียนก็ได้มาร่วมงานที่ประเทศอิหร่าน แม้จะเป็นความรู้ที่แตกต่างในเรื่อง ชาติพันธุ์ ภาษา ศาสนา และความเชื่อ แต่ก็ทำให้เกิดการเรียนรู้ และปรับตัวในการอยู่ร่วมกันภายใต้สถานการณ์อย่างเหมาะสม เป็นการเรียนรู้ภายใต้สถานการณ์ใหม่ ปรับตัวใหม่ และเป็น

พัฒนาการของการเรียนรู้จากสถานที่จริงประสบการณ์จริงในอีกแบบผ่านมิติทางศาสนาด้วยเช่นกัน ดังปรากฏผ่านชุด ที่ผู้เขียนได้ปรับแต่ง รวมทั้งเจ้าภาพของงานได้จัดเตรียมให้จัดแต่ง วัฒนธรรมอาหาร เป็นต้น

ดังนั้น ในองค์ความรู้ที่ได้เป็นประสบการณ์ของการเดินทาง การสัมผัสพื้นที่จริงในประเทศอิหร่าน จึงนำมาแบ่งเป็นการเรียนรู้ ประสบการณ์ เพื่อประโยชน์สำหรับการเรียนรู้เสริมด้านอิหร่านศึกษา หรือด้านพื้นที่ศึกษาในประเทศอิหร่าน อาจไม่ได้เข้มข้นในแบบวิชาการ หรือสารคดีท่องเที่ยว แต่อย่างน้อยผู้เขียนก็เชื่อว่าเป็นการบันทึกการเดินทางสะท้อนคิดจากเหตุการณ์ที่ประสบพบเจอ และข้อมูลเสริม เพื่อการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนทางด้านวัฒนธรรมและศาสนา และเป็นการส่งเสริมภาพลักษณ์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยของเราในระดับนานาชาติต่อไป



ภาพที่ 19 ผู้เขียนกับนักศึกษาไทยและนักศึกษาเมียนมาร์ ที่ได้ทุนมาเรียนที่มหาวิทยาลัย ใน Mashhad สอบถามเป็นข้อมูลถึงการเป็นอยู่และเรียนหนังสือที่อิหร่าน (ภาพ: ผู้เขียน 12-13 กุมภาพันธ์ 2562)

กิตติกรรมประกาศ

ขอกราบขอบพระคุณพระศรีธวัชเมธี (ผู้อำนวยการศูนย์อาเซียนศึกษา) ที่อนุญาติให้บุคลากรในสำนักงานได้เข้าร่วมนำเสนอผลงานทางวิชาการ อันเป็นผลผลิตที่มหาวิทยาลัยได้ริเริ่มดำเนินการและสานต่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างไทยอิหร่านอีกคำรบหนึ่ง ภายใต้การสนับสนุนส่งเสริมให้เกิดกิจกรรมเชิงเครือข่ายระหว่างศูนย์อาเซียนศึกษา มจร ขอขอบคุณ Prof.Dr.Javad Raghavi จาก Al-Mustafa International University ที่ทำหนังสือเชิญ และให้การอำนวยความสะดวกระหว่างเดินทางในประเทศอิหร่าน ในฐานะนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาจากประเทศไทย

รายการอ้างอิง

โตนัลด์ ทรัมป์'ลั่นพร้อมรบ! ใช้กำลังทหารจัดการอิหร่าน. TNN Online (19 มิถุนายน 2562).

<https://www.tnnthailand.com/content/10355> สืบค้น 18 สิงหาคม 2562.

- จุฬิศพงค์ จุฬารัตน์. (2547). "เอกอะหมัด" ปฐมบทสกุลขุนนาค. *ศิลปวัฒนธรรม*. ปีที่ 25 ฉบับที่ 5 มีนาคม 2547.
- _____. (2548). "ความสัมพันธ์ทางการเมืองและเศรษฐกิจระหว่างราชวงศ์ซาฟารีของอิหร่านกับราชวงศ์ปราสาททองของสยามในคริสต์ศตวรรษที่ 17". *มิตรภาพไทย-อิหร่าน ความสัมพันธ์อันดีที่ใกล้ชิดกว่า 400 ปี. หนังสือที่ระลึกความสัมพันธ์การทูตไทย-อิหร่านครบรอบ 50 ปี* จัดทำโดย สถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงเตหะราน. กันยายน 2548.
- ธีรนนท์ ช่วงพิชิต. (2551). *พิธีเจ้าเซ็น (อาซุร): อัตลักษณ์และการดำรงชาติพันธุ์ของมุสลิมนิกายชีอะห์ในสังคมไทย*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชามานุษยวิทยา). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2552). "พระพุทธศาสนากับศาสนาอิสลาม: ความสัมพันธ์ทางด้านประวัติศาสตร์ระหว่างอิหร่าน-ไทย". การจัดสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง ณ ห้องประชุมรวม (Theatre A) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 6 กุมภาพันธ์ 2552.
- พระพรหมบัณฑิต. (2558). *ภาพชีวิต พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตโต)*. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด สามลดดา.
- สถานเอกอัครราชทูตไทย ณ กรุงเตหะราน. (2005). *มิตรภาพไทย-อิหร่าน ความสัมพันธ์อันดีที่ใกล้ชิดกว่า 400 ปี* (หนังสือที่ระลึกความสัมพันธ์การทูตไทย-อิหร่าน ครบรอบ 50 ปี).
- อิหร่านยึดพระพุทธรูปในท้องตลาด. 13 กุมภาพันธ์ 2014 .ออนไลน์ สืบค้นเมื่อ 15 สิงหาคม 2562 <https://www.voicetv.co.th/read/63396>
- อิหร่านออกมาตรการยึด "พระพุทธรูป" จากร้านค้า อ้างเหตุผลเป็นการ "รุกรานทางวัฒนธรรม". ออนไลน์ สืบค้นเมื่อ 15 สิงหาคม 2562 <https://pantip.com/topic/30158771>
- Anna Akasoy; Charles Burnett; Ronit Yoeli-Tlalim. (2011). *Islam and Tibet: Interactions Along the Musk Routes*. Ashgate Publishing, Ltd. pp. 10–11. ISBN 978-0-7546-6956-2.
- Ayahtullah Murtada Motahari (2017,116-117). *คุณูปการระหว่างอิหร่านและอิสลาม-Benefaction Between Iran and Islam*, Translator Dr.Prasert Suksaskawin, ศูนย์วัฒนธรรม สถานเอกอัครราชทูต สาธารณรัฐอิสลามแห่งอิหร่าน ประจำประเทศไทย
- Bertold; Altenmüller, Hartwig, *Handbuch der Orientalistik: Sarvāstivāda Buddhist Scholasticism*, Brill, pp. 128–130, ISBN 978-90-04-10231-6
- Chularatana, J. (2007). *Muslim Communities during the Ayutthaya Period*. *MANUSYA: Journal of Humanities*. 10.1.
- Cyrus the Great and the Conquest of all of Persia <https://www.funwithcy.com/cyrus-the-great-and-the-conquest-of-all-of-persia/Online> 19 June 2015 (ภาพ)
- Dunn, R.E. (2005), *The adventures of Ibn Battuta, a Muslim traveler of the fourteenth century*, University of California Press.
- Elverskog, J. (2013). *Buddhism and Islam on the Silk Road*. University of Pennsylvania Press.
- Kongchana, P. (2005). *A History of the Chula Raja Montri Position (Sheikh'ul-Islam), Population movement beyond the Middle East: migration, diaspora, and network* (JCAS symposium series no. 17. Population movement in the modern

- world; 6) edited by Usuki Akira, Omar Farouk Bajunid, Yamagishi Tomoko, The Japan Center for Area Studies, National Museum of Ethnology/2005.3, pp, 279-290, <https://ndlonline.ndl.go.jp/#!/detail/R300000001-I000007716259-00>
- Lalani, F. (13 May 2010). "A thousand years of Firdawsi's Shahnama is celebrated". *The Ismaili*. สืบค้นเมื่อ 24 May 2010. <https://the.ismaili/our-culture/thousand-years-firdawsi%E2%80%99s-shahnama-celebrated>
- Nick Paton Walsh. (2019). "Iran's slow-burn nuclear strategy: Wait out Trump and get new deal from his successor". CNN Online, (17 July 2019). <https://edition.cnn.com/2019/07/07/middleeast/iran-enrichment-analysis-intl/index.html>, Search 18 August 2019.
- Ramin Mostaghim in Tehran and Borzou Daragahi in Beirut (2009-09-06). "IRAN: Famous singer Shajarian decries 'Language of Fire,'" . *Los Angeles Times*. Retrieved 2017-12-23. <https://latimesblogs.latimes.com/babylonbeyond/2009/09/iran-famous-singer-shajarian-decries-language-of-fire.html>
- Richard Foltz, "Buddhism in the Iranian World," *The Muslim World* 100/2-3, 2010, pp. 204-214
- Sally Hovey Wriggins. *Xuanzang: A Buddhist Pilgrim on the Silk Road*. Westview Press, 1996. Revised and updated as *The Silk Road Journey With Xuanzang*. Westview Press, 2003, pp. 7, 193.
- The Founding Meeting of the World Council of Religious Leaders Buddhathon, Nakhon Pathom, Thailand, 12 June 2002.http://www.millenniumpeacesummit.org/wc_about.html
- Vaziri, M. (2012). *Buddhism in Iran : An Anthropological Approach to Traces and Influences*. Basingstoke, United Kingdom Palgrave Macmillan.
- Willemen, Charles; Dessein, Bart; Cox, Collett; Gonda, Jan; Bronkhorst, Johannes; Spuler, Bertold; Altenmüller, Hartwig, *Handbuch der Orientalistik: Sarvāstivāda Buddhist Scholasticism*, Brill, pp. 128–130.
- Yarshater, E. (1993). *The Cambridge History of Iran*. Cambridge University Press. pp. 956–7.